

Bosbemoeienissen

Ervaringen met lokale participatie

Aan bosbemoeienissen zitten minder plezierige kanten. Aan de andere kant kunnen bosbemoeienissen ook heel leuk of zinvol zijn en daar wil ik het in mijn verhaal over hebben. Eind 1995 heeft adviesbureau ETC Nederland in opdracht van het IKC Natuurbeheer een verkennende studie uitgevoerd naar "ervaringen met lokale participatie". Het gaat daarbij over deelname van burgers en lokale organisaties bij het uitvoeren van bosbeheer of het maken van bosbeleid.

De studie werd verricht in de hoop dat lokale participatie wellicht tot oplossingen kan leiden voor de door het IKC veronderstelde en ervaren "kloof tussen bos en samenleving". De hamvraag van deze studie was aldus: Kan participatie de kloof tussen bos en samenleving verkleinen?

Waarom lokale participatie?

De ruit van Laban

Naast de kloof die straks verder wordt toegelicht, zijn er nog andere - meer algemene - redenen waarom lokale participatie zinvol zou kunnen zijn. Voor duurzaam bosbeheer in de tropen is hier bijvoorbeeld over nagedacht. De ruit is gemaakt door Peter Laban van ETC-Nederland, die veel ervaringen heeft met bosbouwprojecten in de tropen. De ruit van

Laban gaat er vanuit dat betrokkenheid bij en/of verantwoordelijkheid voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen nastrevenswaardig is. Op basis van ervaringen heeft Laban aangegeven wat volgens hem randvoorwaarden zijn voor het betrokken zijn bij of het nemen van verantwoordelijkheid voor een duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen (lees ook bos). De essentie is weergegeven in de ruit. De ruit is naar mijn mening ook een goed denkmodel voor de Nederlandse situatie.

De hoeken van de ruit geven de randvoorwaarden aan:

– *Zeggenschap* (boven) of 'claim-making power' betekent dat er sprake moet zijn van (het gevoel van) wezenlijke invloed te kunnen uitoefenen. Dit heeft te maken met participatie.

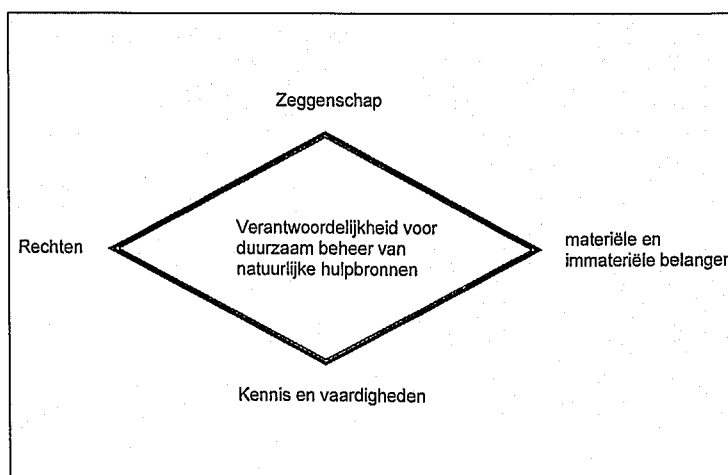
– Bij *materieel en immaterieel belang* (rechts) is te denken aan het oogsten van hout, het jagen, het genieten van de natuur of een goede woonomgeving.

– *Kennis en vaardigheden* (onder) zijn nodig voor het kunnen

analyseren van de actuele en de mogelijke/gewenste situatie, de interactie met plannen en beleidsmakers of de daadwerkelijke uitvoering van het gewenste beheer.

– *Rechten* (links) betreft de formele positie in het participatie proces en de erkenning daarvan. De positie van de participerende betrokkenen moet erkend worden. Omgekeerd werkt het natuurlijk ook zo, dat de mate waarin betrokkenen verantwoordelijkheid nemen - midden in de ruit -, bepaalt in welke mate rechten geaccepteerd worden. Verantwoordelijkheid nemen is omgekeerd weer een randvoorwaarde voor het krijgen van rechten.

Bovenstaande gedachte sluit ook goed aan bij één van de missies in de Strategische meerjarenvisie van de Directie Natuurbeheer van de Directie Natuurbeheer en Visserij (LNV): "Vermaatschappelijking van ecologische doelen". De gedachte daarachter is dat de burger zich

De ruit van Laban.

dan verantwoordelijk gaat voelen voor ecologische doelen, dus ook voor de natuur.

Als je het zo bekijkt zou een beheerder die te maken heeft met grote bemoeienis van de burger juist blij moeten zijn. De burger is betrokken bij en verantwoordelijk voor het bos en heeft er wat voor over. Het probleem is dan eigenlijk: hoe zorg ik als beheerder ervoor dat de burger begrip krijgt voor mijn positie en hoe zorg ik ervoor dat de burger zijn energie op een positieve manier inzet voor of bijdraagt aan mijn/het/ons bos.

De kloof

Dit waren meer theoretische overwegingen, nu de meer praktische. De kloof blijkt inderdaad te bestaan en heeft te maken met:

1. verschillen van opvattingen en beleving bij bos;
2. verschillende belangen bij bos, en;
3. een geringe betrokkenheid bij en verantwoordelijkheid voor bos bij zowel beseigenaren, burgers en bestuurders.

Daarnaast bleek uit de studie dat er problemen waren rondom de interactie van de verschillende betrokkenen bij het bosbeheer en het bosbeleid. Dit zijn problemen die de kloof versterken.

Hoe lokale participatie?

Vele variaties - of participatiemixen - zijn mogelijk. Allereerst zijn verschillende niveaus of intensiteiten van participatie te onderscheiden. Het laagste niveau is *informer*. Daarbij valt te denken aan de reclamespotjes, de informatieborden op de terreinen van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer of de Provinciale landschappen waarop het be-

heer wordt uitgelegd. Ook bij andere beheerders zie je dit steeds meer. In de Gelderse vallei bijvoorbeeld laten de agrariërs van milieucoöperatie De Kraats op informatieborden zien wat ze als agrariër voor de natuur doen. Ze hebben zelfs een fietsroute uitgezet. Dat kan ook als informeren gezien worden.

Consulteren is het tweede niveau. Daarbij valt te denken aan een enquête onder betrokkenen over wat hun wensen zijn m.b.t. het bos. Ook gewoon goed luisteren naar betrokkenen in de omgeving van het bos en daar serieus wat mee doen hoort daarbij.

Bij *meebeslissen*, het derde niveau, is er een vorm van inspraak. De procedures bij de ruimtelijke ordening in Nederland kennen inspraak, bijvoorbeeld: de inspraakprocedures bij bestemmingsplannen. Dit staat echter vaak nog ver van burgers af en je kunt je als individuele burger afvragen wat je werkelijk te zeggen hebt. Een ander voorbeeld is de verenigingsraad van Natuurmonumenten. Een aantal afgevaardigden van de leden kan op landelijk niveau meebeslissen over een aantal kwesties. Het gemiddelde lid merkt hier echter weinig van.

Zelfbestuur is het hoogste niveau van participatie.

Daarnaast kun je bij de participa-

tiemix nog kijken naar het volgende:

● Wie participeren: burgers, vertegenwoordigers van burgers, belangengroepen, economisch afhankelijken, etc.

● Waarin wordt precies geparticipeerd: beleidsvoorbereiding, beleidsontwikkeling, beleidsvaststelling, beleidsevaluatie of de daadwerkelijke uitvoering van het beheer.

● Welk bos betreft het?

● Welk niveau betreft het: lokaal, regionaal of landelijk?

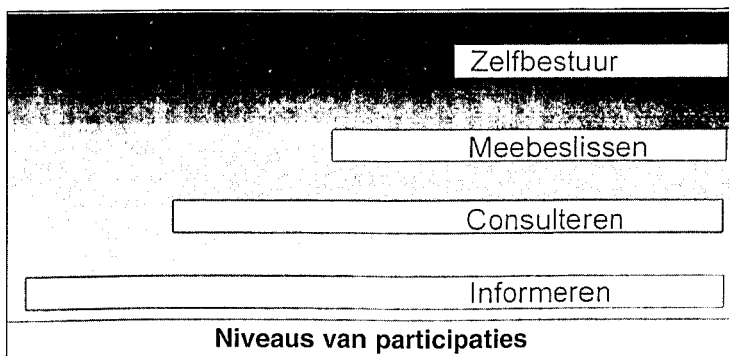
Afhankelijk van factoren zoals type onderwerp of probleem, lokale situatie, beschikbare tijd en middelen kan naar de meest geschikte invulling worden gezocht van participatie. We hebben in onze verkennende studie voor het IKC Natuurbeheer vooral gekeken naar de intensievere vormen van participatie op lokaal niveau.

Kansen

Op basis van de voorbeelden uit de verkennende studie worden een aantal kansrijke mogelijkheden geschetst, waarbij van lokale participatie geprofitteerd kan worden. Bij elk van deze kansen wordt een voorbeeld gegeven uit de studie.

● Stads- en dorpsbossen; Voorbeeld: parkbossen van de gemeente Arnhem

● Kleinschalig bosbezit; Voorbeeld: samenwerkingsverbanden van eigenaren van klein-

Hoe lokale participatie?

Een mooi plaatje, maar ook voor cultuurminnaars? (Foto: DMOW gemeente Arnhem)

schalig bosbezit in Stramproy
● Nieuwe bossen;
Voorbeelden: Oostermoer en Bentwoud

Stads- en dorpsbossen

Dit zijn bossen in de buurt van woonkernen. Hier wonen veel mensen, die kunnen allerlei wensen hebben met het bos, ze zijn betrokken en vinden soms zelfs dat het hun bos is. En als het gemeentebos of Staatsbos is, is dit in zekere zin ook zo. Er zijn dus veel belangen. De betrokkenheid van stadsbewoners bij het bos is overigens niet iets van de laatste tijd. In de zestiende eeuw bijvoorbeeld wilde Prins Willem van Oranje, het Haagse bos verkopen om z'n oorlogsschulden te lenigen. De Haagse burgerij was het daar niet mee eens en wilde om recreatieve redenen het bos behouden. De Haagse burgerij tastte toen diep in de buidel om het bos te behouden. Het bos bestaat, zoals bekend, nog steeds (Buis, 1993). Zou dit nu ook nog kunnen?

Bureau Klingen bespreekt de werkplannen met vertegenwoordigers van belangengroepen (Foto: DMOW gemeente Arnhem)

De parkbossen Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem
Het betreft hier gemeentebossen. Bij de parkbossen in Arnhem bestond de kloof vooral uit verschillende ideeën over het bosbeheer en verschil van mening over wie er wat over de parkbossen te zeggen had. Het beheer heeft als gevolg daarvan 6 jaar stilgelegen. De toenmalige wethouder had in 1984 het werk stilgelegd omdat omwonenden het - op z'n zachtst gezegd - niet eens waren met het gevoerde beheer van de parkbossen. Dit terwijl de beheerder juist goed

bezig was. Hij handelde volgens de nieuwste inzichten binnen de bosbouwwereld. Maar de omwonenden waren het niet eens met de omvangrijke dunningen en het laten liggen van dood hout in het bos. Dit waren namelijk de consequenties van het nieuwe beheer. Zij zagen het cultuurhistorische karakter van hun park verdwijnen en hadden binnen de kortste keren de actiegroep 'Vrienden van Sonsbeek' opgericht. Zij vonden dat zij ook iets over 'hun bos' te zeggen hadden. Dit tot wanhoop van de beheerder. De Vrienden waren niet de enige belangengroep. Een andere belangengroep wilde juist zo veel mogelijk natuurlijk ontwikkeling en wilde stormgaten nabootsen door bomen om te trekken. Op een gegeven moment vond de wethouder dat er Één visie over het beheer van de parken moest komen. Adviesbureau Klingen Bomen werd ingeschakeld om ervoor te zorgen dat er Één visie zou komen. Vertegenwoordigers van de verschillende belangengroepen gingen samen het bos in en zijn tot een geza-

Het Areven: de oude dorpsbossen waren vroeger in gemeenschappelijk beheer (Foto: P.J.J. van Dael)

menlijke visie gekomen. Het bleek belangrijk om het bos centraal stellen en vervolgens zelf het bos in te gaan met diverse deskundigen (ook cultuurhistorici). Ook is het belangrijk dat er nu elk jaar een schouwing plaats vindt waarin de resultaten van de werkzaamheden en de geplande beheersingrepen besproken worden. In de uiteindelijke visie staat het cultuurhistorisch karakter van de parkbossen centraal. Op een enkele plek in het bos mag wat dood hout blijven liggen, als dit niet in strijd is met het cultuurhistorisch karakter. Vertegenwoordigers van belangengroepen participeren dus intensief, en zij brengen dat over op hun achterban.

De Vrienden van Sonsbeek hebben een ambassadeursrol aangenomen. Zij zoeken bijvoorbeeld sponsors of zoeken historische gegevens uit. De actiegroep is bondgenoot van de beheerder geworden. De andere actiegroep, die meer natuurlijke ontwikkeling wil, heeft haar aandacht verlegd naar de bossen in het buitengebied van de gemeente Arnhem. Daar hebben zij meegewerkt aan de totstandkoming van een demonstratiebos waarin de resultaten van verschillende beheermethoden te zien zijn, zoals bijvoorbeeld van de door hun nagestreefde mozaïekmethode. Natuurgroepen verzorgen ook excursies door dit demonstratiebos. Participatie heeft in Arnhem de kloof verkleind, zo niet opgelost. Er kan zelfs gezegd worden dat er een win-win situatie is ontstaan.

Daarnaast doet de beheerder veel moeite om andere burgers

te informeren bijvoorbeeld via de pers. En als er ergens problemen ontstaan of verwacht worden t.a.v. beheeringrepen dan wordt een informatiebrief huis aan huis in de betreffende buurt verspreid en soms wordt zelfs een excursie in het bos georganiseerd. De meest betrokken burgers participeren actief, de overigen worden zoveel mogelijk en waar nodig geïnformeerd. "Tijdig communiceren is belangrijk. Als mensen het idee krijgen: wat is hier aan de hand?, dan ben je te laat", aldus de beheerder.

Kleinschalig bosbezit

Een redelijk groot aandeel - enkele tienduizenden ha - van het Nederlandse bos is in bezit van eigenaren met een perceel kleiner dan 5 ha. Dit zijn vaak particulieren. Het precieze areaal van dit kleinschalig bosbezit is niet bekend in de laatste bosstatistiek. Deze bosjes hebben vaak een historie van oude dorpsbossen. Dit geldt ook voor het Areven en de Stramproysche Heide in Stramproy, in Midden Limburg. Het eigendom van deze dorpsbosjes is heel versnipperd: 80 ha is eigendom van zo'n 100 eigenaren.

Eerst waren deze dorpsbossen in gemeenschappelijk gebruik en werd het gebruik ervan door de gemeenschap geregeld. Later, in de vorige eeuw en begin deze eeuw, zijn de bossen aan particulieren verkocht. Dit waren vaak de agrariërs die ook van de eerdere gemeenschappelijke dorpsbossen gebruik maakten. Door de modernisering van de samenleving en de landbouw werd het verzamelen van strooisel, brandhout en bonenstaken niet meer van deze tijd. Nu doen velen niets meer met hun bos. Sommigen weten zelfs niet eens dat ze bos hebben, doordat er sprake is van een ongedeelde boedel.

Stramproy

In Stramproy was er in de ogen van verschillende betrokkenen, sprake van verwaarlozing of een niet optimale functievervulling van de dorpsbosjes: het Areven en de Stramproysche Heide. De verschillende betrokkenen zijn o.a. de provincie Limburg, de gemeente Stramproy, de Bosgroep Limburg, de Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen in Limburg (IKL), en ook een lokale natuurvereniging. De potentiële natuurwaarden van het

Het Armendeel: vroeger het minst waardevolle bosdeel, nu het meest waardevol door de biodiversiteit (Foto: P.J.J. van Dael)

waardevolle moerasbos, het Areven, kwamen niet tot hun recht. Ook vanuit recreatief en houtproductie oogpunt kon het beter. De kloof bestaat hier uit: onvoldoende zorg voor het bos in de ogen van (groepen in) de samenleving.

Met name de lokale natuurvereniging maakte zich zorgen om het waardevolle natte moerasbos, het Areven. Deze wilde een meer samenhangend beheer voor het hele Areven. Het Ermendeil of Armendeel (zie foto) - het natste stukje - was vroeger het meest waardeloos. Het is daarom in het verleden niet aan particulieren verkocht. De armen mochten er hun vee op laten grazen. Nu is het het meest waardevolle stukje bos vanwege z'n biodiversiteit. Dit stukje is geruime tijd onderhouden door de lokale natuurvereniging. Het behoort nu toe aan Natuurmonumenten.

Het samenwerkingsverband

Het oprichten van een samenwerkingsverband van eigenaren van de versnipperde bospercelen moest de kloof tussen het werkelijke beheer en het bij de provincie, gemeente en natuurgroepen gewenste beheer ver-

kleinen. Alle eerder genoemde "kloof-ervaarders" hebben een bijdrage geleverd aan dit samenwerkingsverband. De provincie heeft de procesbegeleiding betaald, de gemeente heeft middelen beschikbaar gesteld voor het wegwerken van achterstallig onderhoud (prunusbestrijding in de Stramproysche Heide) en het IKL heeft haar deskundigheid verleend. De coördinator of procesbegeleider - die in dienst was en is bij de bosgroep - speelde een belangrijke rol bij het oprichten van het samenwerkingsverband. Zij heeft alle boseigenaren - bijna de helft doet mee - bij elkaar gebracht en met hen een beheerplan opgesteld op basis van hun wensen.

Door het oprichten van een samenwerkingsverband werd aan de randvoorwaarden van Laban voldaan. Vrijwilligheid over wat er gebeurt op het eigen perceel staat voorop. Men behoudt de zeggenschap over het eigen perceel. Kennis en vaardigheden worden vergroot door de samenwerking met de bosgroep en ook door de inbreng van en excursies met lokale natuurgroepen. Andere burgers worden ook uitgenodigd op excursies en informatie-

avonden. Het materieel en immaterieel belang is vergroot, door bijvoorbeeld schaalvergroting, door meer plezier in het bosbeheer en door het kunnen bijdragen aan natuurbeheer in Nederland. De betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de beseigenaren voor het bosbeheer is gegroeid. Niet alleen bij de eigenaren, maar het heeft ook een uitstraling naar de rest van Stramproy.

Nieuwe bossen

Nieuwe bossen moeten nog een functie krijgen. Er moet in het geval van nieuwe bossen nog veel bepaald worden t.a.v. lokatiekeuze, inrichting en beheer. Hier ligt dus de kans om een zo hoog mogelijke maatschappelijke meerwaarde te krijgen.

Noord-Nederland

In het Noorden wordt met de regeling Stimulering Bosuitbreiding op Landbouwgronden nieuw bos aangelegd door boeren. Zo ook in Oostermoer, een deel van de Veenkoloniën en het Hunzedal. "Wat is nu de meerwaarde van zo'n snipper bos midden in akkerland?" vroegen boeren en burgers zich af. "Van die versnipperde percelen hebben we extra veel randeffecten dus extra veel last", vinden de akkerbouwers. Bovendien zouden die versnipperde percelen ook niet voor meerwaarde voor de streek zorgen, zoals bijvoorbeeld versterking van de recreatie en daarmee ook de werkgelegenheid. Er zijn dus (verschillende) opvattingen en belangen bij de nieuwe bossen.

Een maatschap in de streek had plannen om 200 ha bos aan te

Maatschappelijke meerwaarde: boerenbos in Drenthe met extensieve recreatie (Foto: J. van Laar)

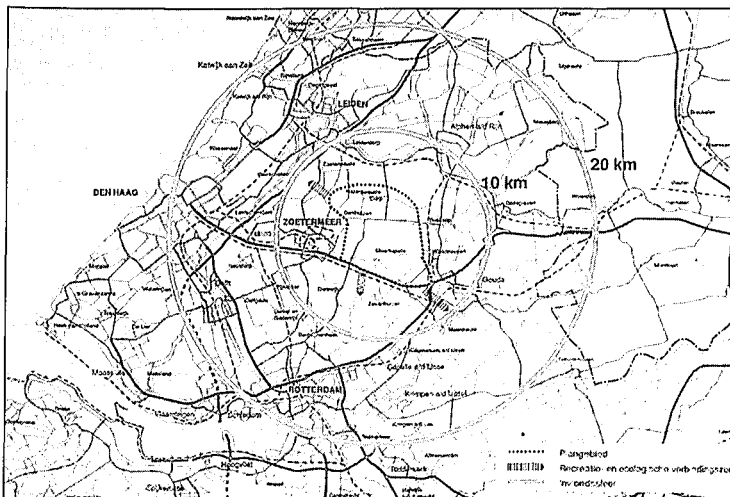

leggen. Eigenlijk is dit een privé initiatief en zou het maatschap zo het plan kunnen gaan uitvoeren. De burgers zouden dan hoogstens in beroep kunnen gaan tegen het bestemmingsplan. In de buurt het geplande bos liep toevallig het Oostermoer project. Dit was een leefbaarheidsproject in het kader van de vierde nota ruimtelijke ordening extra. Door het opzetten van projecten probeerde men de leefbaarheid in de streek te verbeteren. Dit werd gedaan door ideeën voor projecten op informatieavonden in de streek te presenteren. Als er vervolgens voldoende betrokkenen/medeplichtigen voor het idee waren, dan gingen de betrokkenen zelf aan de slag. Omdat de bosplannen binnen het projectgebied lagen en omdat de eigenaar nauwe banden had met het project is het tot een deelproject van het leefbaarheidsproject Oostermoer gemaakt. De bosplannen zijn op een informatieavond voor de streek gepresenteerd. Er bleek toen protest tegen de versnippe-

ring van de bosaanplant. Met veel moeite is het toen gelukt om tijdens de al in gang zijnde herinrichting te komen tot clustering van de bossnippers. Dat de clustering gelukt is in belangrijke mate te danken aan iedereen die eraan getrokken heeft, o.a. de gemeente en de herinrichtingscommissie.

Ook de gemeente Stadskanaal probeerde in de structuurvisie "Groene stad 2050" de discussie met de burgers en boeren aan te gaan over hoe Stadskanaal en het buitengebied er in de toe-

komst uit zou moeten gaan zien. Hoe om te gaan met de ontwikkeling van de nieuwe bossen was daarbij een belangrijk aspect. In verschillende ronden werden burgers in de dorpen en wijken van Stadskanaal uitgenodigd om mee te denken over de nieuwe structuurvisie, de voorloper van het bestemmingsplan. Stadskanaal bedt het denken over bossen in, in de ruimtelijke ordening procedures en betreft daarbij in belangrijke mate de burgers. Bij de planvoorbereiding worden burgers goed geconsulteerd en kunnen ze in enige mate meebe-slissen.

Lokale participatie heeft hier geleid tot een maatschappelijke meerwaarde van nieuw bos.

De Randstad

Voor de Randstad is bosaanleg en ook de participatie van de uiteindelijke belanghebbenden veel minder eenvoudig. De schaal-grootte speelt daarbij een rol. Ten Oosten van Zoetermeer willen rijk en provincie een mooi bos

Bentwoud: de afstand tussen bos en stedeling te groot voor participatie? (Foto: provincie Zuid Holland)

aanleggen van zo'n 2000 ha: het Bentwoud. Dit ter versterking van het Groene Hart d.w.z. om het Groene Hart veilig te stellen en als mooi bos voor de burgers van de Randstad.

De provincie wilde uitvinden wat 'leuk' bos is voor de burger. Dat bleek niet eenvoudig. Er werd een bosbelevingsonderzoek uitgevoerd. De aanleg van het bos verloopt echter moeizaam. Vooral de agrariërs zijn tegen. Zij vragen zich af of de stedeling wel bos wil. Een kleine groep burgers heeft een alternatief plan bedacht met ecologische verbindingzones, agrarisch natuurbeheer, boeren en kanoroutes. Een randvoorwaarde voor financiering vanuit het rijk is echter dat er bos moet komen. De kloof is hier: de lokale burgers willen geen bos en de mensen waar het uiteindelijk om gaat - de stadsbewoners - zijn moeilijk te bereiken.

Op een consultatieve manier, via een bosbelevingsonderzoek onder burgers is geprobeerd het ideale bostype te schetsen. Een interessante vraag en uitdaging is: zou je door met de uiteindelijke doelgroep of enthousiaste groepen daaruit bosplannen te maken op meer draagvlak en minder weerstand kunnen rekenen. En zou je dan ook de ondernemersgeest van de agrariërs kunnen verleiden een rol te spelen in de totstandkoming van het Bentwoud?

Drie visies op bosbeheer

Een andere manier van denken is nodig om meer van (lokale) participatie als instrument bij bosbeheer te kunnen profiteren. Er zou een verschuiving plaats moeten vinden in de manier van denken richting het sociale actor perspectief. Niels Röling (1994) van de vakgroep voorlichtingskunde in Wageningen onderscheidt drie

Drie visies op bosbeheer

- 1 Het technisch perspectief
 - de waarheid is objectief, kan ontdekt worden
- 2 Het economisch perspectief
 - er is een markt voor bosfuncties (profijtbeginsel)
- 3 Het sociale actor perspectief:
 - waarheid wordt sociaal geconstrueerd
 - actoren hebben eigen wensen
 - leerprocessen

Zijn complementair, maar worden vaak in isolatie gebruikt.(Röling,'94)

manieren om naar de werkelijkheid te kijken (zie figuur). Voor ons bosbouwers heb ik de werkelijkheid vertaald in bosbeheer.

- Het eerste perspectief is het *technisch perspectief*. Dit perspectief gaat ervan uit dat de waarheid, in dit geval het optimale bosbeheer objectief is en ontdekt kan worden. Dit perspectief is het meest gebruikelijk in de bosbouw in Nederland.

- Aan het tweede perspectief, het *economische perspectief*, probeert men in de bosbouw nu ook meer te doen via het profijtbeginsel. De markt is het sturend principe. Bosfuncties zouden uit de markt betaald moeten worden. Hiervoor zijn zeker mogelijkheden. Bij het IBN-DLO is verkennend onderzoek gedaan naar voorbeelden in de praktijk. Een brede toepasbaarheid van de

mogelijkheden bleek echter vooralsnog gering.

- Röling ziet nog een derde perspectief: het *sociale actor perspectief*. Dit gaat er vanuit dat de waarheid sociaal wordt geconstrueerd via communicatie tussen de betrokkenen. In Arnhem hebben ze daar nu ervaring mee opgedaan (zie eerder). Dit perspectief gaat er vanuit dat betrokkenen belangen en wensen hebben. Het gaat ook uit van leerprocessen, d.w.z. ideeën over het juiste bosbeheer kunnen veranderen, zowel bij de burger als bij de beheerder: bosbeheerplanning wordt bosbeheeronderhandeling.

Bovengenoemde drie perspectieven zijn complementair, maar worden vaak in isolatie gebruikt. Dat is jammer. Een logische gedachte die uit bovenstaande

Videofilm "Samen baas in eigen bos"

Van het samenwerkingsverband van eigenaren van kleinschalig bosbezit in Stramproy is een videofilm gemaakt. In de film is te zien wat er komt kijken bij het opzetten van een samenwerkingsverband en de eigenaren vertellen waarom zij deelnemen. De film is bedoeld voor individuen en organisaties die zelf het initiatief tot een samenwerkingsverband willen nemen of dergelijke initiatieven willen ondersteunen. De film is gemaakt door Small World media in Amsterdam en is te bestellen bij ETC-Nederland, Postbus 64, 3830 AB Leusden, tel. 033 - 4943086, fax. 033 - 4940791.

volgt, is dat meer aandacht voor het sociale actor perspectief d.w.z. aansluiten bij wensen van betrokkenen - of klanten in het economisch perspectief -, zou kunnen bijdragen aan het creëren van meer mogelijkheden in het economisch perspectief.

Succes en faalfactoren

In de verkennende studie "Ervaringen met lokale participatie" zijn de volgende succes- en faalfactoren van lokale participatie naar voren gekomen:

1. randvoorwaarden voor betrokkenheid (ruit van Laban)
2. randvoorwaarden voor participatieve processen

Het schaalniveau, zowel ruimtelijk, inhoudelijk, als institutioneel/ambtelijk, moet inzichtelijk en voorstelbaar zijn voor de partici-

panten. Hetzelfde geldt voor het tempo van de besluitvorming en de tijd die betrokkenen krijgen voor de inbreng in het proces. Belangrijke randvoorwaarde is het bestuurlijk commitment bij het participatief proces en de resultaten ervan.

3. het feitelijk proces

Succesfactoren in het feitelijk proces zijn: (a) gefaseerde planvorming en uitvoering (stapsgewijs betekent inzichtelijk en voorstelbaar), (b) medeplichtig of medeverantwoordelijk maken (door gezamenlijke visievorming), (c) juiste participatiemix (planmatig, in een vroeg stadium), (d) kwaliteit van de procesbegeleiding (kiezen juiste participatiemix, goed luisteren, gedreven).

Een *centraal dilemma* bij het ge-

bruik van participatie is steeds: "in hoeverre staan doelen ter discussie?" Als doelen continu ter discussie staan in een participatief proces dan gebeurt er weinig. Aan de andere kant moet er voldoende ruimte zijn voor participatie en voor noodzakelijk gemaakte veranderingen in het participatieproces. Randvoorwaarde is daarom sturen op hoofdlijnen en duidelijke doelen. Als die doelen geformuleerd zijn in een eerder participatief proces werkt dat positief op het draagvlak voor die doelen.

Literatuur

Corten I., Laban P. en L. van Veldhuizen (1995). Ervaringen met lokale participatie, een verkennend onderzoek op het werkveld bos en bosbeheer. Werkdocument IKC-Natuurbeheer nr. W-142, IKC-Natuurbeheer, Wageningen.

Corten I. en H. Lette (1997). Het samenwerkingsverband van eigenaren met kleinschalig bosbezit in Stramproy. ETC-Nederland, Leusden.

Laban P. (1994). Accountability, an indispensable condition for sustainable natural resource management. ETC-Nederland, Leusden.

Röling N. (1994). Een nieuwe kijk op de rol van kennis bij NBLF, voordracht op de 'NBLF-Kennisdag' in Wageningen op 18 februari 1994.